

Wspólny unijny program sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów

(2006/C 245/03)

1. Wprowadzenie

W sprawozdaniu dla Rady Europejskiej obradującej w dniach 11-12 grudnia 1999 r. w Helsinkach, poświęconym koordynacji polityki gospodarczej (13123/1/99 Rev. 1), Rada ds. Gospodarczych i Finansowych (Ecofin) opowiedziała się za skutecznym nadzorowaniem polityki gospodarczej w trzecim etapie unii gospodarczej i walutowej. Zdaniem Rady wymaga to przede wszystkim lepszego zrozumienia zmian zachodzących w sytuacji gospodarczej.

Zgodnie z traktatem WE Komisji Europejskiej przypada ważna rola w informowaniu pozostałych organów UE, państw członkowskich oraz różnych podmiotów gospodarczych o sytuacji ekonomicznej i perspektywach dla gospodarki na poziomie krajowym i wspólnotowym. Jedną z możliwości uzyskania aktualnych informacji o procesach zachodzących w gospodarce są sondaże wśród przedsiębiorstw i konsumentów. Z tego względu Dyrekcja Generalna ds. Gospodarczych i Finansowych Komisji koordynuje prowadzenie regularnych i ujednoczonych sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów w różnych gałęziach gospodarki w państwach członkowskich UE oraz w krajach kandydujących.

2. Konieczność wspólnego programu UE

Regularne sondaże wśród przedsiębiorstw i konsumentów przeprowadzane w ramach wspólnego programu UE mają charakter badań jakościowych służących krótkoterminowej analizie gospodarczej. Wyniki badań są wykorzystywane głównie w jakościowej analizie gospodarczej, ale coraz częściej również w badaniach ilościowych. W ostatnich latach opracowano w szczególności szereg metod prognozowania krótkoterminowego, w których wykorzystywane są informacje zebrane w sondażach wśród przedsiębiorstw i konsumentów. Często metody te pozwalają lepiej przewidzieć rozwój sytuacji makroekonomicznej niż tradycyjne modele ekonometryczne. Dane uzyskiwane w sondażach są zwłaszcza coraz częściej wykorzystywane dla przewidywania punktów zwrotnych cyklu koniunkturalnego. Oprócz sondaży wspólnego programu UE istnieją także inne sondaże prowadzone przez służby Komisji, np. przez Dyrekcje Generalne ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, ds. Zatrudnienia oraz ds. Komunikacji Społecznej. Ich koncepcja różni się od koncepcji sondaży wspólnego programu UE, ponieważ służą one długoterminowej analizie ekonomicznej i w związku z tym dotyczą szeregu czynników strukturalnych wpływających na wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Atrakcyjność danych sondażowych dla analizy jakościowej i ilościowej wynika z faktu, że są one zazwyczaj dostępne wcześniej niż skorelowane z nimi dane ilościowe pochodzące z innych źródeł. Kolejne zalety to częste przeprowadzanie sondaży oraz ich ciągłe ujednoczanie. Z tych względów sondaże wśród przedsiębiorstw i konsumentów stały się

niezastąpionym uzupełnieniem ilościowych badań statystycznych, od których różnią się w zakresie metod i możliwości wykorzystania. W sporządzonym ostatnio sprawozdaniu z zewnętrznej oceny wspólnego unijnego programu sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów⁽¹⁾ podkreślono, że sondaże można uważać za niezwykle skuteczne narzędzie obserwacji sytuacji gospodarczej w UE, w strefie euro oraz w państwach członkowskich.

3. Realizacja programu

Ujednoczone sondaże wśród przedsiębiorstw i konsumentów w Unii Europejskiej zostały zainicjowane przez Komisję w roku 1961. Pierwszy ujednoczony sondaż został przeprowadzony w roku 1962 w sektorze przemysłu. Od tego czasu zarówno zakres sondaży, jak i liczba objętych nimi sektorów uległy znacznemu zwiększeniu. W szczególności programem objęty został sektor usług rynkowych, którego udział w gospodarce stale rośnie. W roku 2006 przeprowadzono pilotażowy sondaż w sektorze usług finansowych. Sondaż ten wyodrębniono z ogólnego badania sektora usług w związku ze specyfiką usług finansowych, wynikającą z poufnego charakteru przekazywanych informacji oraz odmiennego przebiegu cyklu koniunkturalnego.

W ostatnich latach sondażami zostały objęte wszystkie państwa członkowskie oraz kraje kandydujące⁽²⁾. Kraje kandydujące muszą zostać odpowiednio wcześniej włączone do programu, tak aby możliwe było obserwowanie ich rozwoju gospodarczego na podstawie wiarygodnych i porównywalnych danych, a także aby po przystąpieniu tych krajów do UE możliwe było opracowanie właściwych wskaźników i danych zbiorczych na poziomie unijnym. W przypadku ostatniego rozszerzenia Unii udało się dokonać sprawnego i szybkiego przejścia na nowe, zbiorcze wskaźniki dzięki wczesnemu włączeniu nowych państw członkowskich do programu.

Na poziomie krajowym sondaże prowadzone są przez współpracujące z Komisją instytucje: ministerstwa, urzędy statystyczne, banki centralne, instytuty badań gospodarczych, zrzeszenia przedsiębiorstw i prywatne przedsiębiorstwa. Instytucje te stosują ujednoczone kwestionariusze opracowane wspólnie ze służbami Komisji. Pozostałe elementy wspólne sondażom dotyczą kwestii takich jak dobór próby, prace terenowe i przekazywanie danych.

Przeprowadzanie sondaży według wspólnej metodyki, w szczególności przy pomocy ujednoczonego kwestionariusza, zwiększa porównywalność danych między państwami członkowskimi i pozwala na konstruowanie miarodajnych zagregowanych wskaźników koniunktury dla strefy euro i dla UE. Ponieważ pozytywny efekt zewnętrzny harmonizacji pojawia się głównie na poziomie UE i strefy euro, a nie na poziomie krajowych instytucji przeprowadzających badania, Komisja od początku wspierała działalność tych instytucji przy pomocy

⁽¹⁾ The European Evaluation Consortium, Evaluation of Business and Consumer Surveys, Final Report, 22 April 2005 [Ocena sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów, sprawozdanie końcowe z 22 kwietnia 2005 r.]

⁽²⁾ Sondaże wśród przedsiębiorstw i konsumentów są częścią rocznego programu prac Dyrekcji Generalnej ds. Gospodarczych i Finansowych i są zatwierdzane w drodze decyzji w sprawie finansowania przyjmowanej przez Komisję.

dotacji na działania (COM (61) PV 165 wersja ostateczna z dnia 15 listopada 1961 r.). Dotacje te, w wysokości maksymalnie 50 % kosztów działania, powinny również pokryć koszty krańcowe, które muszą zostać początkowo poniesione w przypadku włączenia dodatkowych ujednoczonych pytań, objęcia sondażami nowych sektorów i gałęzi gospodarki i/lub przejścia z pytań nieujednoczonych na ujednoczone. W przypadku gdy krajowe instytucje prowadzące badania nie mają wyraźnego interesu w przeprowadzeniu określonego rodzaju sondażu, lub nie są do tego fachowo przygotowane, Komisja zawiera odpowiednią umowę o świadczenie usług z wybranym podmiotem prowadzącym badania. W takim przypadku Komisja ponosi łączne koszty sondażu.

Ciągły rozwój wspólnego unijnego programu sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów dostarczył istotnych impulsów dla postępów w zakresie tego rodzaju badań poza UE. W cytowanym powyżej sprawozdaniu z oceny stwierdzono, że wspólny program Unii Europejskiej nabrał z czasem charakteru międzynarodowego standardu. Sondaże wśród przedsiębiorstw i konsumentów prowadzone według ujednoczonej metodyki są przeprowadzane nie tylko w 25 państwach członkowskich Unii Europejskiej i we wszystkich krajach kandydujących, ale również w szeregu innych krajów, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej (Rosja, Albania). Pod tym względem wspólne sondaże UE nadal służą jako punkt odniesienia dla przyszłej współpracy. W szczególności przyszłe kraje ubiegające się o członkostwo będą włączane do programu natychmiast po rozpoczęciu z Unią Europejską negocjacji w sprawie członkostwa.

Sondaże prowadzone wśród przedsiębiorstw skierowane są do kadry zarządzającej w przemyśle, budownictwie, handlu detalicznym i usługach. Sondaże prowadzone wśród konsumentów skierowane są do gospodarstw domowych. Z wyjątkiem sondażu na temat inwestycji przedsiębiorstw produkcyjnych, wszystkie sondaże są przeprowadzane co miesiąc, przy czym określone dodatkowe informacje gromadzone są w odstępach kwartalnych. Sondaż na temat inwestycji przedsiębiorstw przeprowadzany jest dwa razy w roku. W zależności od rodzaju sondażu liczba pytań waha się między 6 a 15.

Dane zbierane są zazwyczaj w pierwszej połowie miesiąca i przekazywane służbom Komisji na około tydzień przed jego końcem. Każdego miesiąca pytania kierowane są do ponad 100 000 przedsiębiorstw i ponad 30 000 konsumentów w UE, przy czym próba zależy od wielkości kraju. Sondaż w przemyśle obejmuje 56 sektorów, podczas gdy pozostałymi badaniami objętych jest 5 do 9 sektorów. Konsumenti są podzieleni na 25 kategorii socjoekonomicznych.

Częścią programu jest również „World Economic Survey”, kwartalny sondaż przeprowadzany wśród ekspertów gospodarczych na całym świecie, który informuje o rozwoju sytuacji gospodarczej na świecie.

Przeprowadzane są ponadto sondaże *ad-hoc* poświęcone szczególnym zagadnieniom. Dla przykładu, mniej więcej co pięć lat przeprowadzane są badania sytuacji na rynku pracy. W roku 2005 opublikowane zostały wyniki ostatniego sondażu z czerwca 2004 roku, dotyczącego elastyczności rynku pracy i wpływu nowych technologii na sytuację na innym rynku pracy.

Wszystkie kwestionariusze są na bieżąco aktualizowane, tak by mogły spełnić wymagania stawiane przez analityków. Służby Komisji regularnie — raz lub dwa razy do roku — organizują spotkania z ekspertami w zakresie sondaży ekonomicznych, celem zaktualizowania kwestionariuszy, omówienia zagadnień dotyczących harmonizacji oraz prezentacji danych, a także oceny wyników sondaży. Od czasu do czasu organizowane są warsztaty i grupy robocze adresowane do szerszego kręgu zainteresowanych podmiotów (obejmującego np. grupy użytkowników), celem dalszego rozwinięcia niektórych aspektów programu lub przedyskutowania kwestii stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania dla krajów UE i państw trzecich. Tego rodzaju warsztaty są czasami organizowane wspólnie z innymi organizacjami międzynarodowymi, jak np. Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD).

Utrzymywanie i dalsze rozwijanie bazy danych Komisji, w której zapisywane są dane uzyskane w ramach programu sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów, wymaga specjalnego oprogramowania oraz utrzymywania i rozwijania właściwych narzędzi do statystycznej i ekonometrycznej obróbki i analizy dużych ilości danych szeregów czasowych. Należą do nich dla przykładu procedury zapewnienia spójności danych, wstępne i okresowe oczyszczanie danych oraz konstruowanie i opracowywanie właściwych wskaźników złożonych. Większość tych prac jest realizowana przez personel Komisji, choć w niektórych specyficznych obszarach wykorzystywane jest zewnętrzne wsparcie świadczone przez wyspecjalizowane przedsiębiorstwa. Tego rodzaju pomoc techniczna jest ograniczona do wysoce technicznych części procesu na końcu łańcucha produkcyjnego i zapewnia wyższą wydajność zarządzania programem.

4. Publikacja wyników

Wyniki sondaży są wykorzystywane w formie nieprzekształconych danych lub skróto, w postaci złożonych wskaźników określających nastroje gospodarcze i zaufanie konsumentów. Wskaźniki złożone służą do agregacji informacji zawartych w danych sondażowych i ułatwiają przedstawienie wyników badań. Ponieważ jedną z głównych zalet danych sondażowych jest ich aktualność, okres między przesłaniem danych z krajowych instytucji a publikacją wyników przez służby Komisji został w ostatnich latach krok po kroku skrócony. Obecnie wyniki publikowane są ostatniego dnia roboczego miesiąca, w którym dane zostały pozyskane, i jednocześnie publikowana jest informacja prasowa. Aktualizowane miesięcznie wyniki sondaży, zawierające informacje z całego okresu gromadzenia danych, można znaleźć na stronie internetowej:

http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/businessandconsumersurveys_en.htm

Bardziej szczegółowe rezultaty, np. z podziałem na poszczególne sektory, można uzyskać zwracając się do służb Komisji. Podczas gdy w przeszłości dane te były udostępniane za opłatą, zgodnie z nową polityką są one obecnie dostępne bezpłatnie.

5. Wykorzystanie informacji

Ponieważ wyniki sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów są szybko dostępne oraz informują o oczekiwaniach podmiotów gospodarczych, mają one duże znaczenie dla przygotowywanych prognoz.

Wyniki sondaży są intensywnie wykorzystywane przez służby Komisji jako niezastąpione narzędzie nadzoru nad polityką gospodarczą. Obejmuje to również ich wykorzystanie do celów sporządzanych co pół roku prognoz makroekonomicznych oraz w analizie zmian koniunkturalnych (np. przy określaniu punktów zwrotnych cyklu koniunkturalnego). Niektóre uzyskane w sondażach informacje strukturalne (np. wypowiedzi na temat perspektyw zatrudnienia) są wykorzystywane przez szereg służb Komisji.

Sondaże stały się podstawowym źródłem informacji służących obserwowaniu rozwoju unii gospodarczej i walutowej. Dla przykładu Europejski Bank Centralny wykorzystuje ich wyniki przy ocenie sytuacji gospodarczej w strefie euro.

Oprócz głównych podmiotów polityki gospodarczej na poziomie europejskim, wyniki sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów wykorzystują również organizacje międzynarodowe (np. OECD) oraz krajowe instytucje publiczne i prywatne, celem skonstruowania równoległych i wyprzedzających wskaźników koniunktury oraz ogólnie przy sporządzaniu prognoz.

6. Ocena

Jeśli wskaźnik nastrojów gospodarczych i pozostałe wskaźniki sektorowe mają być przydatne, to muszą charakteryzować się szeregiem właściwości takich jak spójność, aktualność, porównywalność itp. Także jakość wskaźników musi być poddawana ciągłej kontroli, poprzez weryfikację na ile dobrze odzwierciedlają one reprezentowane agregaty makroekonomiczne. Na najwyższym poziomie agregacji wskaźniki powinny być w stanie wystarczająco dokładnie określać przewidywany wzrost PKB. Także w przypadku wskaźników zaufania na poziomie sektorowym (przemysł, usługi, handel, itp.) wymagane jest, by dobrze odzwierciedlały one odpowiednie makroekonomiczne zmienne referencyjne (np. PKB, produkcja przemysłowa, wartość dodana brutto sektora usług rynkowych, spożycie indywidualne). Należy stale kontrolować, czy wskaźniki wystarczająco dobrze spełniają tę funkcję i w zależności od wyników tej oceny dokonywać odpowiednich zmian i ulepszeń. Regularnie przeprowadzane są różne projekty badawcze i analizy mające na celu opracowanie nowych lub ulepszenie istniejących wskaźników sektorowych, tak by lepiej oddawały one rozwój sytuacji gospodarczej.

Nawet jeśli przydatność programu w pracy różnych organów unijnych i organizacji międzynarodowych w sferze polityki gospodarczej nie ulega wątpliwości, istnieje również konieczność zewnętrznej oceny jego przydatności, stopnia realizacji założonych celów oraz efektywności wykorzystania środków. Z tego względu wyspecjalizowanemu konsorcjum zlecono przeprowadzenie oceny istniejącego programu. Ocena ta obejmowała między innymi następujące kwestie:

— jakość sondaży i stopień realizacji założonych celów programu;

- efektywność wykorzystania środków i alternatywne uzgodnienia umowne;
- ewentualne skutki zakończenia współfinansowania przez UE;
- przyszłe potrzeby użytkowników.

W sprawozdaniu (ECFIN/196/2004/385636 z 22 kwietnia 2005 r.) stwierdzono, że wprawdzie istnieje konieczność osiągania ciągłych postępów, ale program sondaży pod każdym względem zasadniczo spełnia wymagania stawiane przez użytkowników. Sondaże uważane są za wyjątkowo wiarygodne i przydatne narzędzie obserwacji rozwoju sytuacji makroekonomicznej. Wspierany dotacjami program można uznać za realizowany w sposób ekonomiczny i każda zmiana istniejących rozwiązań, taka jak przejście na umowy o świadczenie usług lub scentralizowane przeprowadzanie sondaży, niesie ze sobą ryzyko utraty ważnych informacji o gospodarce. Zaprzestanie współfinansowania sondaży przez Komisję Europejską prowadziłoby również prawdopodobnie do utraty jednolitości europejskich danych. Przyszłe potrzeby użytkowników obejmują między innymi dalsze uszczegółowienie sondaży w sektorze usług, więcej informacji o sytuacji finansowej gospodarstw domowych i przedsiębiorstw oraz bardziej szczegółowe informacje o rynku pracy.

7. Sprawozdawczość

W 2008 roku Komisja po raz pierwszy przedstawi sprawozdanie na temat realizacji programu w latach 2006-2008, a następnie co trzy lata będzie przedstawiać sprawozdanie poświęcone rozwojowi metodyki oraz wykorzystaniu informacji zgromadzonych w ramach programu.

8. Wniosek

Wyniki sondaży wśród przedsiębiorstw i konsumentów w UE stały się ważnym źródłem informacji dla wszystkich zainteresowanych rozwojem sytuacji gospodarczej: instytucji publicznych, zarządów przedsiębiorstw, naukowców, a przede wszystkim dla podejmujących decyzje z zakresu polityki gospodarczej na szczeblach krajowym i unijnym (lub w strefie euro). Dane zebrane w sondażach są niezastąpionym narzędziem nadzorowania polityki gospodarczej w UE i obserwacji perspektyw gospodarczych w krajach unii gospodarczej i walutowej oraz obserwacji rozwoju gospodarczego krajów kandydujących do członkostwa. Komisja dopilnuje, by program mógł również w przyszłości pełnić przypisaną mu funkcję, poprzez jego ciągłe rozwijanie i ulepszanie tak, aby w dalszym ciągu mógł on dostarczać niezbędnych informacji służących podejmowaniu decyzji w zakresie polityki gospodarczej w Unii Europejskiej.

ZAŁĄCZNIK

WYKRES: NASTROJE GOSPODARCZE, ZAUFANIE W SEKTORACH I PKB W STREFIE EURO

